

A KISEBBSÉGI AUTONÓMIA MEGVALÓSULÁSA SZERBIÁBAN

KÓKAI PÉTER

A 2009 augusztusában elfogadott törvény (Törvény a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól) lehetővé tette, hogy a Szerbiában élő kisebbségek, a korábbi gyakorlattól eltérően közvetlen módon, többes jelölésű rendszerben válasszák meg saját nemzeti tanácsaikat. Ennek előfeltétele az egyes kisebbségek választói különnevjegyzékeinek létrehozása volt. A 2009 november 11-ike és 2010 március 11-ike közötti időszak ezeknek a névjegyzékeknek a létrehozása jegyében telt el, amelyet követően az illetékes emberi jogi és kisebbségügyi miniszter kihirdette, mely kisebbségek esetében járt sikerrel a névjegyzékek létrehozása, és mely esetekben nem. 2010 májusában már a választási kampány zajlott, majd június 6-án lebonyolították a választásokat. Szerbiában összesen 16 nemzeti kisebbség választotta meg saját nemzeti tanácsát közvetlen módon, 3 pedig továbbra is közvetett módon, azaz elektoros rendszerben. Az azóta eltelt időszakban egy kivétellel már mindegyik nemzeti tanács megalakult és megkezdte működését. A Magyar Nemzeti Tanács szintén közvetlen választások útján jött létre, összetétele és intézeti struktúrája jelentős mértékben átalakult a korábbi összetételhez és szervezeti felépítéshez viszonyítva.

Kulcsszavak: Szerbia, kisebbség, autonómia, Magyar Nemzeti Tanács

*

VÁLASZTÁSI ELŐKÉSZÜLETEK

Azt követően, hogy 2010. március 11-én lezárult az a négy hónapos időszak, amennyi a Szerbiában élő egyes nemzeti kisebbségek rendelkezésére állt, hogy létrehozzák saját választói névjegyzéküket, megkezdődött azok feldolgozása. A 2009 augusztusában elfogadott törvény (Törvény a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól) vonatkozó rendelkezései szerint ugyanis közvetlen módon csak azok a nemzeti kisebbségek választhatják meg saját nemzeti tanácsaikat, amelyek esetében „a választás kiírásának napjáig a nemzeti kisebbség választói külön névjegyzékébe a nemzeti kisebbséghez tartozók legutóbbi népszámlálás szerinti 20%-kal csökkentett összlétszámának több, mint az 50%-át felvették”¹. Az így megállapított érvényességi küszöbnek végül is összesen 16 nemzeti kisebbség választói névjegyzéke tett eleget. Ezek az albán, az askáli, a bosnyák, a bolgár, a bunyevác, a vlach, a görög, az egyiptomi, a magyar, a német, a roma, a román, a ruszin, a szlovák, az ukrán és a cseh nemzeti kisebbségek, míg 3 nemzeti kisebbség (makedón, szlovén és horvát) esetében a választói névjegyzék létrehozása eredménytelenül zárult, így ezek továbbra is közvetett módon, elektorok által választhatták meg saját nemzeti tanácsaikat.

A választásokon indulni kívánó választási listák 2010 májusában kampányolhattak potenciális szavazóik körében. A törvény értelmében a nemzetitanács-választásokon csak listák versenyezhetek egymással a mandátumokért, egyének nem. Szintén a törvény rendelkezett arról is, hogy kik, mely szervezetek állíthatnak listát, és kik nem. (71. szakasz: „Listaállító jelölő, jelen törvényben megállapított feltételek mellett, lehet a meghatározott nemzeti kisebbség választói különnevjegyzékébe felvett szavazópolgárok csoportja, illetve szervezete, polgárok csoportja, valamint a nemzeti kisebbség politikai szervezete”). Azaz, a többségi, illetve más kisebbséghez tartozó politikai szervezetek, pártok nem állíthatnak listát, csak az adott kisebbséghez tartozók. Ugyanakkor mindegyik párt megtehetette azt, hogy polgárok csoportját, vagy civil szervezetet hoz létre, amely alatt indítja saját pártaktivistáit, és ezzel a lehetőséggel többen is éltek.

A Magyar Nemzeti Tanács mandátumaiért zajló választásokon végül is 5 lista indult. A szavazólapon feltüntetett sorrend szerint ezek a következő listák voltak:

1. *Magyar Összefogás* (listavezető dr. Korhecz Tamás, a listát támogató párt a *Vajdasági Magyar Szövetség*)
2. *Vajdasági Magyaroként Európába* (listavezető dr. Csengeri Attila, támogató párt: *Demokrata Párt*)
3. *Magyar Remény Mozgalom* (listavezető László Bálint)
4. *Magyar Liga* (listavezető dr. Murényi Tibor, támogató párt: *Vajdasági Szociáldemokrata Liga*)
5. *Kézfogás a magyarságért* (listavezető Rácz Szabó László, támogató párt: *Magyar Polgári Szövetség*)

¹ A törvény teljes szövege magyar nyelven letölthető a Magyar Nemzeti Tanács honlapjáról: www.mnt.org.rs

A Szerbiában élő összes nemzeti kisebbség közül a magyar a legnagyobb lélekszámú népcsoport, és ez megmutatkozott a választási névjegyzékre feliratkozottak számában is. Ennek ellenére nem mutatható ki egyenes arányosság az egyes nemzeti kisebbségek létszáma és a választásokon induló listák száma között. Több esetben is megfigyelhető, hogy kisebb létszámú nemzeti kisebbségek esetében nagyobb a politikai tagoltság, mint a nagyobb létszámú kisebbségek esetében. A választási névjegyzékre feliratkozottak száma és a választásokon induló listák közötti arányokat a következő táblázat mutatja.²

<i>Nemzeti kisebbség</i>	<i>Választási névjegyzékre iratkozók száma</i>	<i>Választási listák száma</i>
Albán	26927	2
Askáli	1148	3
Bosnyák	96656	3
Bolgár	13382	7
Bunjevác	8271	7
Vlah	28081	9
Görög	876	2
Egyiptomi	1549	2
Magyar	138665	5
Német	2203	2
Roma	56076	10
Román	17417	6
Ruszin	8562	6
Szlovák	32657	5
Ukrán	2729	7
Cseh	1135	1
ÖSSZESEN	436334	

VÁLASZTÁSOK: 2010. JÚNIUS 6.

A választásokat, az előzetes bejelentéseknek megfelelően 2010. június 6-án tartották meg mind a 19 nemzeti tanács esetében, és azok 18 esetben eredményesek voltak. Egyedül a Makedón Nemzeti Tanácsot nem sikerült megválasztani a választások napján, mert a Pancsován megtartott elektori közgyűlésen nem jelent meg a törvény által megszabott szükséges létszámú elektor. A Makedón Nemzeti Tanács megválasztása végül csak harmadik próbálkozásra sikerült, az augusztus 29-én, szintén Pancsován megtartott elektori közgyűlésen³. A másik két, elektori rendszerben megtartott nemzetitanács-választás hivatalos eredményeit a minisztérium még a választások napján, június 6-án közzétette. Eszerint eredményesnek bizonyult a Belgrádban megtartott elektori közgyűlés a Szlovén Nemzeti Tanács esetében, ahol 15 tagú tanácsot választottak, illetve a Szabadkán megtartott közgyűlés is, ahol az elektorok megválasztották a 29 tagú Horvát Nemzeti Tanácsot.

A közvetlen választások esetében a Központi Választási Bizottság 2010. május 13-án meghozott rendeletével döntött az egyes szavazóhelyek megnyitásának helyéről és módjáról. Eszerint az egyes nemzeti kisebbségekhez tartozó szavazók az ország összesen 858 szavazóhelyén adhatták le voksukat. A választások problémamentesen zajlottak le, az emberi jogi és kisebbségügyi minisztérium június 9-én tette közzé a hivatalos végeredményeket honlapján. A közzétett adatok szerint az összesen 436334, választói névjegyzékre feliratkozott szavazó közül 237792 járult június 6-án az urnák elé, ami 54,5%-os átlagos részvételi arányt jelent. Az érvényes szavazatok száma 235195 volt, míg az érvényteleneké 2508.

A részvételi arányt, csökkenő sorrendben az egyes nemzeti kisebbségek esetében a következő táblázat szemlélteti:

² Az adatok megtekinthetők az emberi jogi és kisebbségügyi minisztérium által üzemeltetett, a választási eredményeket ismertető honlapon: <http://izbori.ljudskaprava.gov.rs>

³ A közgyűlésről beszámoló sajtóhír augusztus 29-én jelent meg a Pancsovai Rádió és Televízió honlapján: www.rtvpancevo.rs

<i>Nemzeti kisebbség</i>	<i>Részvételi arány</i>
Görög	77,05%
Bolgár	66,04%
Német	63,73%
Ukrán	60,72%
Bosnyák	56,46%
Albán	56,31%
Ruszin	56,07%
Magyar	55,46%
Roma	54,95%
Román	54,45%
Szlovák	46,81%
Vlah	46,62%
Cseh	46,52%
Egyiptomi	44,93%
Bunjevác	41,52%
Askáli	38,85%
ÁTLAG	54,50%

A választási eredmények következtében a legtöbb nemzeti tanács heterogén összetételű lett, azaz az egyes mandátumokon legalább kettő lista képviselői osztoznak. A közvetlen választások esetében ez alól az egyedüli kivételt a Cseh Nemzeti Tanács jelenti, míg az elektori választásoknál a Macedón Nemzeti Tanács – mindkét esetben egy lista képviselői szerezték meg az összes mandátumot.⁴

Az azóta eltelt időszakban már mindegyik nemzeti tanács megtartotta alakuló közgyűlését és megkezdte működését – egy kivételével.

A BOSNYÁK NEMZETI TANÁCS

A bosnyák nemzeti kisebbség nemzeti tanácsának megválasztása június 6-án ugyan eredményes volt, ám maga a Tanács azóta sem alakult meg. A 35 tagú tanácsba három lista képviselői jutottak be: a Bosnyák Kulturális Közösség 17 mandátumot szerzett, 13-at a Bosnyák Lista, a Bosnyák Újjászületés nevű lista pedig 5 képviselői helyet szerzett. A Muamer Zukorlić mufti vezette Bosnyák Kulturális Közösség július 7-én ugyan megalapította a nemzeti tanácsot -- mivel a Bosnyák Újjászületés lista két tagja csatlakozott hozzájuk --, azonban az emberi jogi és kisebbségügyi minisztérium szerint az ülést szabálytalanul tartották meg, mert az alakuló ülésen nem volt jelen a képviselők kétharmada. A legutóbbi, az EBESZ belgrádi missziójának részvételével megtartott ezzel kapcsolatos tárgyaláson az emberi jogi és kisebbségügyi minisztérium képviselői abban egyeztek meg a három bosnyák lista vezetőivel, hogy a bosnyák kisebbség nemzeti tanácsának megalakulásáról decemberben folytatják a tárgyalásokat.⁵

AZ ÚJ MNT

A Magyar Nemzeti Tanács mandátumaiért zajló versengés az 1-es sorszámmal induló Magyar Összefogás elsőpró diadalát hozta. A magyar választói különnevjegyzékre összesen 138665-en íratkoztak fel, ebből június 6-án 76903-an adták le szavazatukat, ami 55,46%-os részvételi arányt jelent.

Az egyes listák a következő számú szavazathoz, és az annak megfelelő mennyiségű mandátumhoz jutottak:

⁴ Az adatok megtekinthetők a választási eredményeket ismertető honlapon: <http://izbori.ljudskaprava.gov.rs>

⁵ A Bosnyák Nemzeti Tanács kérdése a mai napig nem oldódott meg. Legfrissebb sajtóhírek szerint Svetozar Čiplic emberi jogi és kisebbségügyi miniszter 2011. április 17-ére írta ki az új nemzetitanács-választásokat a bosnyák nemzeti közösség esetében, mivel az nem alakult meg törvényes módon a törvény által meghatározott határidőig, azaz 2010. december 6-áig. Ugyanakkor a Bosnyák Kulturális Közösség képviselői által megalakított, ám a minisztérium által el nem ismert Bosnyák Nemzeti Tanács elnöke, dr. Mevlud Dudić, szintén sajtóhírek szerint kijelentette, „ezek a választások őket nem érdeklik, és nem is ismerik el őket”.

LISTA	SZAVAZATOK SZÁMA	MANDÁTUMOK SZÁMA
Magyar Összefogás	58900	28
Vajdasági Magyaroként Európába	10176	4
Magyar Remény Mozgalom	2114	1
Magyar Liga	2528	1
Kézfogás a magyarságért	2569	1

Az új összetételű Magyar Nemzeti Tanács június 30-án tartotta meg alakuló ülését a szabadkai városháza dísztermében, amelyen dr. Korhecz Tamás személyében megválasztotta a Tanács elnökét.

A Magyar Nemzeti Tanács mind összetételében, mind szervezeti felépítésében, mind működésében jelentős mértékű változáson esett át. Új ügyrendet és új alapszabályt fogadott el saját működésére vonatkozóan, ez utóbbi teljesen átalakítja a Tanács szerkezeti felépítését. Megszűnt az Intéző Bizottság (amelynek tagjai a korábbi gyakorlat szerint jórészt volöntörként végezték munkájukat) és helyette közigazgatási hivatal jött létre, melyben fizetett hivatalnokok végzik munkájukat a rájuk bízott területeken. Átalakult és csökkent az állandó bizottságok száma is

A Magyar Nemzeti Tanács havi rendszerességgel tartja üléseit, a 2010-es évben így összesen hat ülést tartott. Ezekon számos határozatot hozott és döntést fogadott el. Ezek közül a legfontosabbak a következők:

- oktatásfejlesztési stratégiát fogadott el a 2010-2016 időszakra vonatkozóan,
- javaslatot fogadott el a 15-nél kevesebb tanuló részére megnyitandó magyar tagozatok megnyitásáról,
- meghatározta a magyar kulturális identitás megőrzése szempontjából kiemelt jelentőségű intézmények jegyzékét, így összesen 37 olyan intézményt jelölt ki, amelynek igazgatásában is hamarosan részt vesznek a testület által megjelölt tagok,
- meghatározta a kiemelt jelentőségű vajdasági magyar művelődési-művészeti díjak, hivatásos és amatőr rendezvények, valamint hivatásos és amatőr regionális és kistérségi rendezvények jegyzékét, amelyek kiemelt helyet kapnak a készülőfélben levő kulturális stratégiában,
- társalapítói jogokat vállalt a Pannon Rádió és Televízió esetében,
- záradékot fogadott el a Vajdasági Magyar Nemzeti Színház létrehozására vonatkozóan,
- szeptembertől iskolabusz programot indított be Szabadka város területén, melynek célja az anyanyelven való tanulás lehetőségének biztosítása azoknak az elsős diákoknak az esetében is, akiknek a lakhelyükhöz eső legközelebbi iskolában nem nyílik magyar tagozat,
- egyik legjelentősebb fejlesztéseként ösztöndíjprogramot hozott létre a 2010/2011-es tanévre vonatkozóan, melyet azok a fiatalok kaphatnak meg, akik az általános és középiskolát magyar nyelven végezték, majd felvételt nyertek valamelyik szerbiai állami egyetemre.

ZÁRSZÓ

A globális pénzügyi válság negatív következményei Szerbiában is éreztették hatásukat. A GDP 2009-es, 3%-os csökkenését követően 2010-ben a társadalmi össztermék csak mintegy 1%-kal növekedett, a külföldi adósságállomány 24 milliárd eurót tesz ki, a munkanélküliséget mintegy 20%-osra becsülik, és az Európai Unióhoz való csatlakozás folyamata is igen vontatottan halad. Ennek ellenére – vagy talán épp ezért – a 2009-ben elfogadott törvény a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól újabb jelentős előrelépést jelent a kisebbségvédelem terén, amelynek egyes elemei és megoldásai modellként szolgálhatnak más országok számára délkelet-európai, de akár európai szinten is. A választói különnevjegyzékre és az ezzel járó közvetlen kisebbségi választásokra számos más európai országban is találhatunk példát, és az ilyen módon megválasztott önkormányzati testületek mindenütt rendelkeznek bizonyos hatáskörökkel, a szerbiai megoldás azonban ennek a két politikai tényezőnek olyan kombinációját hozta létre, amely már ténylegesen megteremti a perszonális autonómia törvényes alapjait és ezáltal megadja a lehetőséget mindegyik nemzeti kisebbségnek saját kulturális önazonossága megőrzéséhez. A nemzetitanács-választások óta eltelt mintegy fél év tapasztalata azonban azt mutatja, hogy ezzel a lehetőséggel mindeddig csak a magyar nemzeti közösség tudott élni igazán. Minden bizonnyal számszerűségének és szerveztségének köszönhetően a magyar közösség módszeresen tölti be azt az életteret, amelyet az új törvény teremtett, míg a többi nemzeti tanács működésében mindeddig nem tapasztalható jelentős változás a törvény meghozatala előtti időszakhoz viszonyítva.

*